

Oplegger Foto December 2019 – Regionale Energiestrategieën

Foto Regionale Energiestrategieën

Afgelopen december 2019 zijn de regio accounthouders van het Nationaal Programma RES (NP RES) in gesprek gegaan met RES-coördinatoren van de 30 regio's. Op basis van deze gesprekken is de foto van de 30 RES'en van december 2019 opgesteld. Het NP RES wil iedereen bedanken voor de gezamenlijke inspanning die het maken van de foto in deze drukke weken voor de kerst mogelijk heeft gemaakt.

In semigestructureerde gesprekken (tevens vaak kennismakingsgesprekken) zijn verschillende thema's besproken. De antwoorden zijn vastgelegd in een verslag welke door de regio's zijn geaccordeerd. De foto van december 2019 geeft een geaggregeerd beeld per thema, waarbij is getracht de variëteit te vangen in grafieken en beelden. Deze oplegger licht een aantal elementen toe uit het algemene beeld van de foto.

Aanleiding

In 30 RES-regio's wordt gewerkt aan de totstandkoming van de concept-RES, maar vooral ook aan het ontwikkelen van een duurzame samenwerking tussen gemeente(n), provincie(s), waterschap(pen), netbeheerders en maatschappelijke organisaties.

Er is bewust gekozen om de energietransitie op te pakken op het schaalniveau van de regio en het proces 'van onderop' te laten ontstaan. Vanuit gelijkwaardigheid tussen overheden, waarbij het voortouw ligt bij provincie, gemeenten en waterschappen. In gesprek met elkaar brengen deze partijen hun eigen kaders, beleid, behoeften, wensen en ambities ter tafel. Aan de voorkant zijn geen regels over kaders voor de RES afgesproken. Niet landelijk en niet regionaal. Ook deze ontstaan tijdens het proces. Hoe het Rijk aanwezig is – of zou moeten zijn – in de regio is één van de actuele vragen in de regio's.

Doordat de 30 RES'en van onderop ontstaan wordt op 30 verschillende manieren uitvoering gegeven aan het opstellen van de concept-RES en het organiseren van de samenwerking. De keuzes voor de inrichting van het proces worden regionaal gemaakt, passend bij de regionale opgave, context, historie, verhoudingen, cultuur, werkwijze, kennis, et cetera.

Tegelijkertijd is er een ambitie neergelegd in het Klimaatakkoord waar de RES'en aan bijdragen. Om zicht te houden op wat er in de regio's speelt wordt periodiek een 'foto' opgesteld.

Hoe zijn de 30 RES'en op weg?

NP RES heeft ervoor gekozen om de [Handreiking 1.1](#) op hoofdlijnen te volgen. Dit levert een generiek beeld op van de ontwikkeling van de RES'en en van interessante voorbeelden uit regio's.

De variëteit in aanpakken, werkwijzen, tools en vormen van participatie verdient waardering. Het vangen van de ontwikkelingen in de regio's in een simpele tabel of grafiek doet daarom geen recht aan de complexiteit van de RES'en. De dynamiek binnen de 30 RES'en laat zich niet vatten in een simpel oordeel van 'goed', 'niet goed' of 'vraagt bijsturing'. De ene regio loopt voorop met systeem-efficiëntie, de ander met ruimtelijke kwaliteit, de volgende met het participatieproces, scenario's ontwerpen, ruimtelijke ateliers of gesprekken tussen volksvertegenwoordigers. Er is geen regio die excelleert op alle aspecten, zoals mensen zelf dat ook niet doen.

Rolneming overheden

De werkwijze voor de energietransitie en de regionale schaal waarop de RES'en tot stand komen, raakt de bestuurlijke verhoudingen in een regio. Op diverse manieren zijn de overheden met elkaar en met partners in overleg om te komen tot een concept-RES: werkgroepen, stuurgroepen, stakeholdersoverleggen en regionale bijeenkomsten voor volksvertegenwoordigers.

Of en wanneer zij tevreden zijn met de eigen concept-RES is niet duidelijk bepaald. Er zijn vaak principes vastgelegd in de startnotitie, maar de ambities zelf zijn minder scherp. Soms geldt een algemene ambitie als het Klimaatakkoord, soms zijn het de gemeentelijke ambities die gehanteerd worden, al dan niet in combinatie met de provinciale ambitie. Bij besluitvorming rondom de concept-RES verwacht NP RES een divers beeld aan te treffen ten aanzien van de accordering van de concept-RES.

Ook laat de foto zien dat betrokkenen in de regio's zoekende zijn in gelijkwaardig werken aan een RES. Hoe gaat een provincie bijvoorbeeld om met vigerend beleid en ambities in coalitieakkoorden in relatie tot de RES? Als gelijkwaardig partner brengt de provincie deze in, afhankelijk van de dialoog zal de RES hier op aansluiten of van afwijken. Maar hoe gelijkwaardig is de provincie als zij via het Omgevingsbeleid de mogelijkheid heeft door middel van juridisch instrumentarium sturend te zijn? Provincies, zowel de Statenleden, als Gedeputeerden en ambtenaren, worstelen met dit dilemma. Dit zoekproces is onderdeel van het RES-proces.

Rijk in de regio

De vraag om verbinding en aanwezigheid van het Rijk als partner in de regio is groot. Er zijn zorgen dat het Rijk eind 2020/begin 2021 jaar gaat interveniëren en 'top down' gaat verdelen. Regio's voeren hier weinig gesprekken over met het Rijk. De contacten tussen regio's en beleidsdepartementen zijn nog beperkt. Daardoor blijft het bij beeldvorming. In de pilotfase van de RES was het Rijk, via een directeur of manager, aanwezig in de stuurgroepen en maakte zo het proces regionaal mee. In de huidige fase zoeken regio's naar hoe zij het Rijk meer en beter kunnen betrekken in het RES-proces. De Rijkspartners hebben aangegeven zich hiervoor in te zetten de komende periode.

Ook hebben regio's veel interesse in de beschikbaarheid van rijksgronden en gebouwen. De contacten ten aanzien van de beschikbaarheid van rijksgronden en gebouwen worden goed opgepakt. In januari 2020 is een eerste regionale bijeenkomst in Gelderland en Overijssel georganiseerd met de Rijksdiensten voor rijksgronden en gebouwen. Op 10 februari 2020 besteedt het NP RES hier ook aandacht aan tijdens de RES-coördinatoren dag.

Hantering van het RES-afwegingskader

In de [Handreiking 1.1](#) vraagt NP RES een beeld te geven van gerealiseerde wind en zon-projecten, wind en zon-projecten in de pijplijn, de regionale bijdrage aan de landelijke elektriciteitsopgave en globale zoekgebieden per techniek. Het merendeel van de regio's is aan de slag met het ontwikkelen en afstemmen van scenario's voor duurzame opwek op land. Regio's maken hiervoor veel gebruik van ruimtelijke ateliers. In december 2019 werden in meer dan de helft van de regio's nog geen ruimtelijke keuzes gemaakt.

In de regio's worden de netbeheerders inmiddels goed gevonden. Ook wordt in een aantal regio's gestart met netimpactstudies. Voorkeursgebieden worden echter nog beperkt tegen het licht van de netimpact en kostenefficiëntie gehouden.

Ten aanzien van warmte is bijna overal de beoogde samenwerking tot stand gekomen tussen de lokale warmtetransitie en de regionale warmtevisie-ontwikkeling. De ruimtelijke impact, het effect van keuzes op de systeeminfrastructuur en kostenefficiëntie wordt in de huidige fase nog niet specifiek beschouwd.

Participatie

Het totaalproces wordt weliswaar vanuit de RES gecoördineerd, participatie van bewoners vindt meestal via de gemeenten plaats. Vaak gebeurt dit in combinatie met de bredere opgave in de stad, omgevingsvisie, klimaat en aardgasvrij. Hoe en wanneer met bewoners in gesprek te gaan is een hele puzzel. Ga je te vroeg het gesprek aan, dan blijft het voor de bewoner vaak te abstract en duurt het proces nog te lang. Start je het gesprek pas later, dan kunnen kaarten met zoekgebieden via de pers al aan de keukentafel belanden en tot veel ophef en verkeerde beeldvorming zorgen.

De Participatiecoalitie is inmiddels bekend in de regio's maar wordt nog maar beperkt ingezet. De oorzaken daarvan zijn divers: beperkte meerwaarde, nog te vroeg in het proces, of het wordt ervaren als een instrument dat van bovenaf is opgelegd. Dit vraagt vervolggesprekken en maatwerk in de regio's.

Juridische en beleidsmatige belemmeringen

De regio's geven belemmeringen aan op basis van vigerend beleid en wet- en regelgeving op nationaal, provinciaal en lokaal niveau. Veel genoemd worden:

- Warmte wetgeving en ontbrekend instrumentarium warmtetransitie
- Provinciaal en gemeentelijk beleid, bijvoorbeeld de uitsluiting van wind
- Natura 2000
- Beschermd vogelsoorten
- Radar en laagvliegroutes
- Nieuw Hollandse waterline en Unesco gebieden
- Wet natuurbeheer (onderzoek naar vleermuizen)
- Energiewet

De specifieke aangegeven belemmeringen per regio zullen vervolg krijgen vanuit de betrokken opdrachtgevende organisaties van het Nationaal Programma RES (VNG, Unie van Waterschappen, IPO, BZK, EZK).

Overige genoemde uitdagingen

Capaciteit en continuïteit blijven een belangrijk zorgpunt, net als de verwachtingen in het proces ten opzichte van de gestelde tijdlijn. Bestuurlijke ambitie, complexiteit, draagvlak en participatie zijn daarnaast veel genoemde uitdagingen.

Ondersteuning NPRES

Er is een spanningsveld tussen de ondersteuning die NPRES aanbiedt en het tijdgebrek in de regio's. Dit vraagt om verder vooruitplannen en constante afwegingen over efficiëntie en effectiviteit.

Er is veel behoefte aan duidelijkheid rondom de [appreciatie van de concept-RES](#) vanuit NP RES en PBL en tevens over [Route 35](#) vanuit de koepels. De regio's geven daarnaast aan op welke thema's extra kennis gewenst is. Een aantal regio's wil met NP RES vooruitdenken richting RES 1.0 en wat er in deze fase vanuit de regio's en NP RES gewenst is.

De [expertpool](#) raakt bekender, maar de regio's benutten de mogelijkheden nog beperkt.